

SONDAJUL ARHEOLOGIC DE LA BALȘ (JUD. IAȘI)

În anul 1964, cu ocazia unor periegeze efectuate de către colectivul șantierului arheologic Cucuteni — Băiceni¹ în împrejurimile localității Băiceni, au fost descoperite numeroase resturi de cultură materială, scoase la suprafață prin lucrările agricole, datind din diferite epoci. Cu acest prilej a fost identificată și așezarea neolitică de tip Criș de la Balș, jud. Iași.

Din punct de vedere geografic, comuna Balș este situată pe o terasă, în zona de trecere de la valea Bahluiului la Podișul Sucevei, în apropiere de Tirgu Frumos. Amplasată pe șoseaua Tirgu Frumos—Hirlău, localitatea Balș se află la o depărtare de aproximativ 5 km est de renumita stațiune cucuteniană de pe Cetățuia de la Băiceni. La circa 1,5 km vest de Balș și 3,5 km est de Băiceni, pe o porțiune de teren mai joasă a terasei Balșului, înclinată de la est spre vest, numită de localnici *Valea Părului*, a fost identificată așezarea sus-amintită. În partea de vest, terasa Balșului pe care este situată așezarea Criș se termină abrupt în pîriul Valea Părului, al cărui curs se sfîrșește în lunca riului Recea din partea de sud a acestei terase.

Sondaajul, efectuat în 1965, a început prin trasarea unui șanț lung de 31 m și lat de 1 m, perpendicular pe malul estic al pîriului Valea Părului (fig. 1). Identificarea unei locuințe de suprafață, în sectorul de est al șanțului, a determinat lărgirea secțiunii inițiale, astfel că suprafața săpată efectiv în timpul lucrărilor a fost de circa 100 m².

Din punct de vedere stratigrafic, au fost surprinse mai multe depuneri: solul viu format dintr-un pămînt loessoid, de culoare gălbuie cu concrețiuni calcaroase, este suprapus de o depunere de circa 0,15 — 0,25 m grosime, de culoare brună-roșcată, cu rare și mici fragmente ceramice Criș, ajunse aici datorită infiltrațiilor; peste acesta s-a depus stratul de culoare brună, gros de aproximativ 0,20 — 0,40 m, la baza căruia se află resturile materiale aparținînd culturii Criș; în sfîrșit, peste stratul brun s-a depus solul vegetal actual, gros de circa 0,15 — 0,20 m, în care s-au găsit cîteva fragmente ceramice aparținînd aceleiași culturi (fig. 2).

În concluzie, la Balș există un singur strat arheologic, gros de circa 0,20 — 0,40 m, corespunzător locuinței surprinse în sectorul de est al sondaajului, aflată la baza solului brun; în partea de vest, acest strat mai apare doar ca nivel de călcare.

Locuința de suprafață de la Balș, notată cu L₁, a fost marcată prin mici și răzlețe fragmente de chirpici și numeroase fragmente ceramice răspîndite pe o suprafață de formă aproximativ rectangulară de circa 6 m² (fig. 3).

În ceea ce privește amenajarea terenului pentru locuință, nu există nici un indiciu de platformă care să fi fost folosită drept podea și nici de tasare în vederea unei nivelări prealabile a terenului, situația de aici fiind similară cu cea întîlnită și în alte așezări contemporane². Puținele fragmente de chirpici, extrem de friabile și cu multă pleavă în compoziție, provin de la pereți. În interiorul locuinței sînt de remarcat două complexe *in situ*: o vatră, identificată în colțul de nord-est (fig. 3) și o construcție rectangulară din pietre arse, aflată în colțul de sud-est (fig. 3).

Vatra are o formă relativ rectangulară, cu lipituri groase de circa 2 cm, aplicate direct pe pămînt. În apropierea acesteia, la 0,10 m spre sud, a fost descoperită o groapă de formă ovoidală (1,20 × 0,70 m), adîncă de 0,10 m, în care s-au găsit, într-un sol cenușos, numeroase fragmente ceramice, cîteva lame din silex și foarte puține oase de animale calcinate. La 3,20 m sud de vatră s-a descoperit o grupare din pietre arse, aflate *in situ*, de formă rectangulară, pe care se afla un idol antropomorf. În imediata apropiere au mai fost găsite un fragment de idol antropomorf, un topor în formă de calapod și un topor prevăzut cu o perforație în partea superioară. În colțul de nord-vest al locuinței au fost semnalate cîteva fragmente de lipituri de la o vatră deranjată din vechime (fig. 3).

¹ Colectivul șantierului a fost format din Mircea Petrescu-Dîmbovița (responsabil), Dinu Marin, Adrian C. Florescu, Ion Ionilă și Attila László (membri).

² Eugenia Popușoi, *Cîteva date privind săpăturile arheo-*

logice din așezarea neolitică de tip Criș de la Stroie Beloescu-Brlad, în Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de istorie, decembrie 1964, I, București, 1971, p. 30—42. Scurt rezumat în Revista muzeelor, II, 1965, nr. special, p. 412—413.

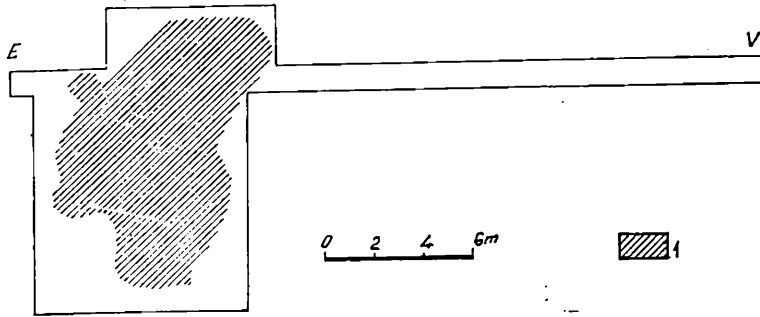


Fig. 1. — Balș. Planul general al săpăturilor: 1, locuință de suprafață.

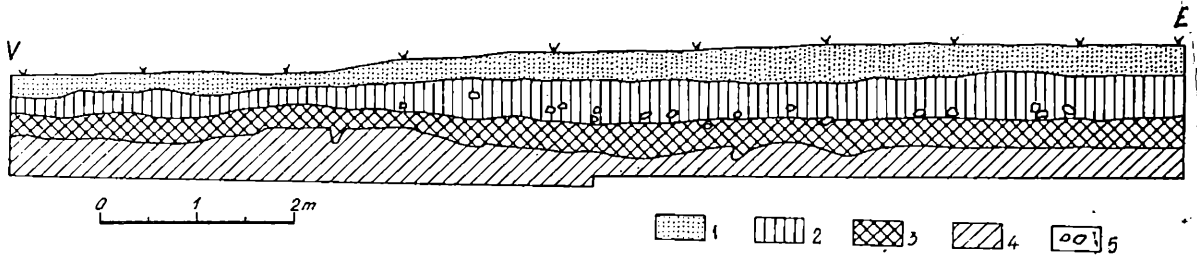


Fig. 2. — Profilul peretelui de nord al secțiunii (sectorul de est): 1, sol vegetal; 2, sol brun; 3, sol brun-roșcat; 4, sol viu; 5, fragmente ceramice.

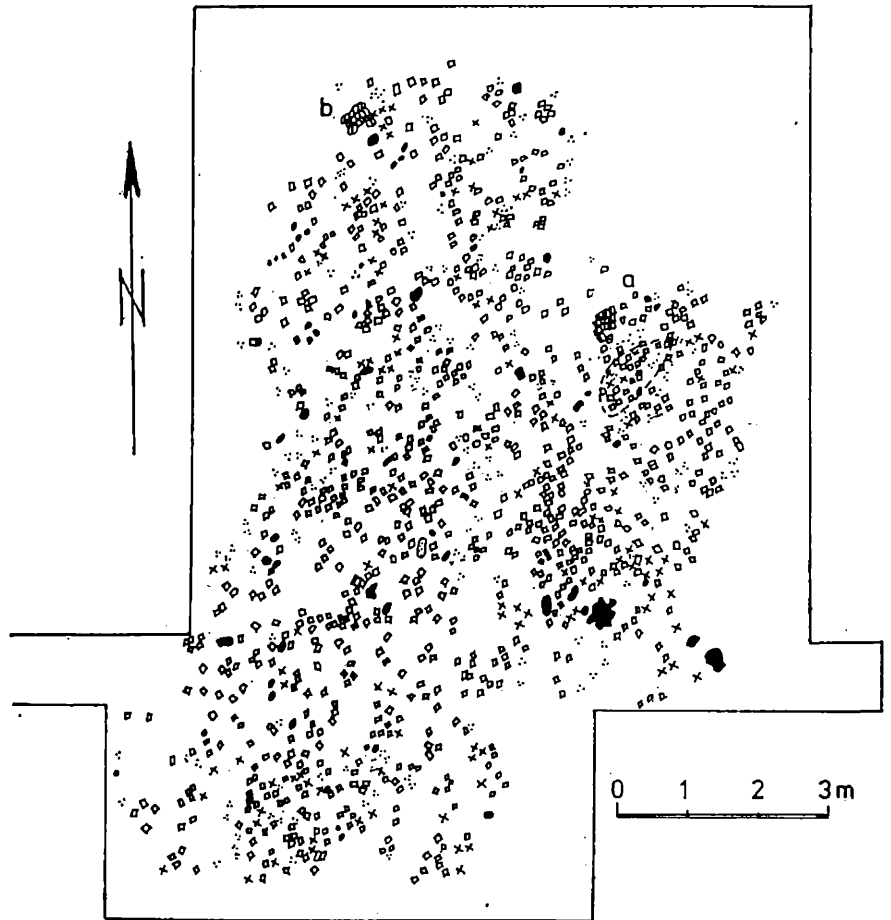
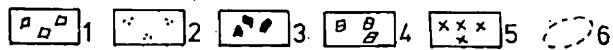


Fig. 3. — Locuință de suprafață: 1, fragmente ceramice; 2, chirpici; 3, pietre; 4, fragmente de vatră; 5, oase; 6, groapă.



★

Resturile de cultură materială găsite în locuință și mai rar în restul sondajului constau dintr-o mare cantitate de ceramică, unelte de piatră și os, doi idoli antropomorfi și foarte puține oase de animale.

Uneltele sînt lucrate din rocă moale sau dură, silix, obsidiană și piatră; au fost descoperite în interiorul locuinței și sînt destul de numeroase. Dintre acestea remarcăm topoarele plate sau în formă de calapod, de dimensiuni mici sau mijlocii (fig. 4/1, 4—6). Unelte de acest tip au mai fost găsite în așezările din aceeași vreme de la Glăvănești³, Perieni⁴ și Trestiana⁵ în Moldova

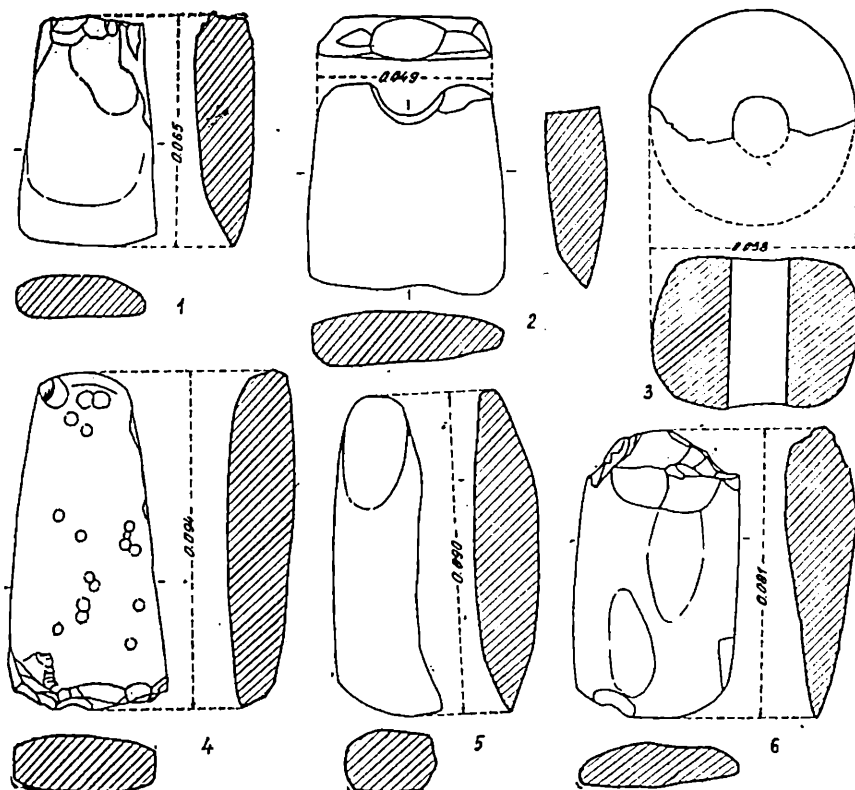


Fig. 4. — Unelte descoperite în interiorul locuinței de suprafață; 1,2,4-6, topoare; 3, măciucă de piatră.

și Leț⁶ în Transilvania. Deosebită ni se pare o piesă lucrată dintr-o rocă moale de culoare vinată, de formă plată, care prezintă în partea superioară o perforație intenționat executată, fapt care ne determină să credem că avem de a face cu un toporaș votiv. Partea superioară a perforației este ruptă din vechime (fig. 4/2). Un exemplar asemănător a fost descoperit și la Valea Râii⁷. O altă piesă dintr-o rocă dură de culoare albă, de formă sferoidală, perforată central, fără corespondent pînă în prezent în repertoriul uneltelor și armelor neoliticeului de început din țara noastră (cultura Criș), era folosită probabil drept măciucă (fig. 4/3).

Alături de topoare, remarcăm existența lamelor de silix și obsidiană, retușate sau neretușate, un răzuitor pe lamă, nuclee și așchii, piese care prezintă similitudini tehnice și tipologice cu acelea descoperite în întreaga arie de răspîndire a culturii Criș (fig. 5/1—8, 10—12).

Uneltele lucrate din os sînt reprezentate prin spatule, în cea mai mare parte fragmentare, și împungătoare, ambele unelte fiind tipice culturii Criș. Din repertoriul acestora menționăm o spatulă de dimensiuni mijlocii, dintr-o coastă de animal, puternic lustruită pe o față (fig. 6/2), un mîner de spatulă (fig. 6/1) și o spatulă lustruită pe o față, cioplită la vîrf, avînd una din

³ Ion Nestor și colab., *Săpăturile de pe șanterul Valea Jijiet (Iași — Boloșani — Dorohoi) în anul 1950*, în *SCIV*, II, 1951, 1, p. 54, fig. 3.

⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, *Sondajul stratigrafic de la Perieni*, în *Materiale*, III, 1957, p. 73.

⁵ E. Popușoi, *op. cit.*, p. 35.

⁶ Eugenia Zaharia, *Considérations sur la civilisation de Criș à la lumière des sondages de Leț*, în *Dacia*, N. S., VI, 1962, p. 15.

⁷ Gh. I. Petre-Govora, *Dovezi de locuire neolitică în județul Vlcea*, în *Revista muzeelor*, 1969, VI, 2, p. 157.

laturi ruptă din vechime (fig. 6/3). Unelte asemănătoare din os au mai fost găsite la Trestiana⁸ și la Leț⁹.

În grupa uneltelor de os, deosebită ni se pare o dăltiță de mici dimensiuni, prezentând pe ambele fețe o lustruire puternică spre partea ascuțită (fig. 5/13). Împungătoarele descoperite la Balș sint ascuțite și puternic lustruite la vîrf (fig. 5/9).

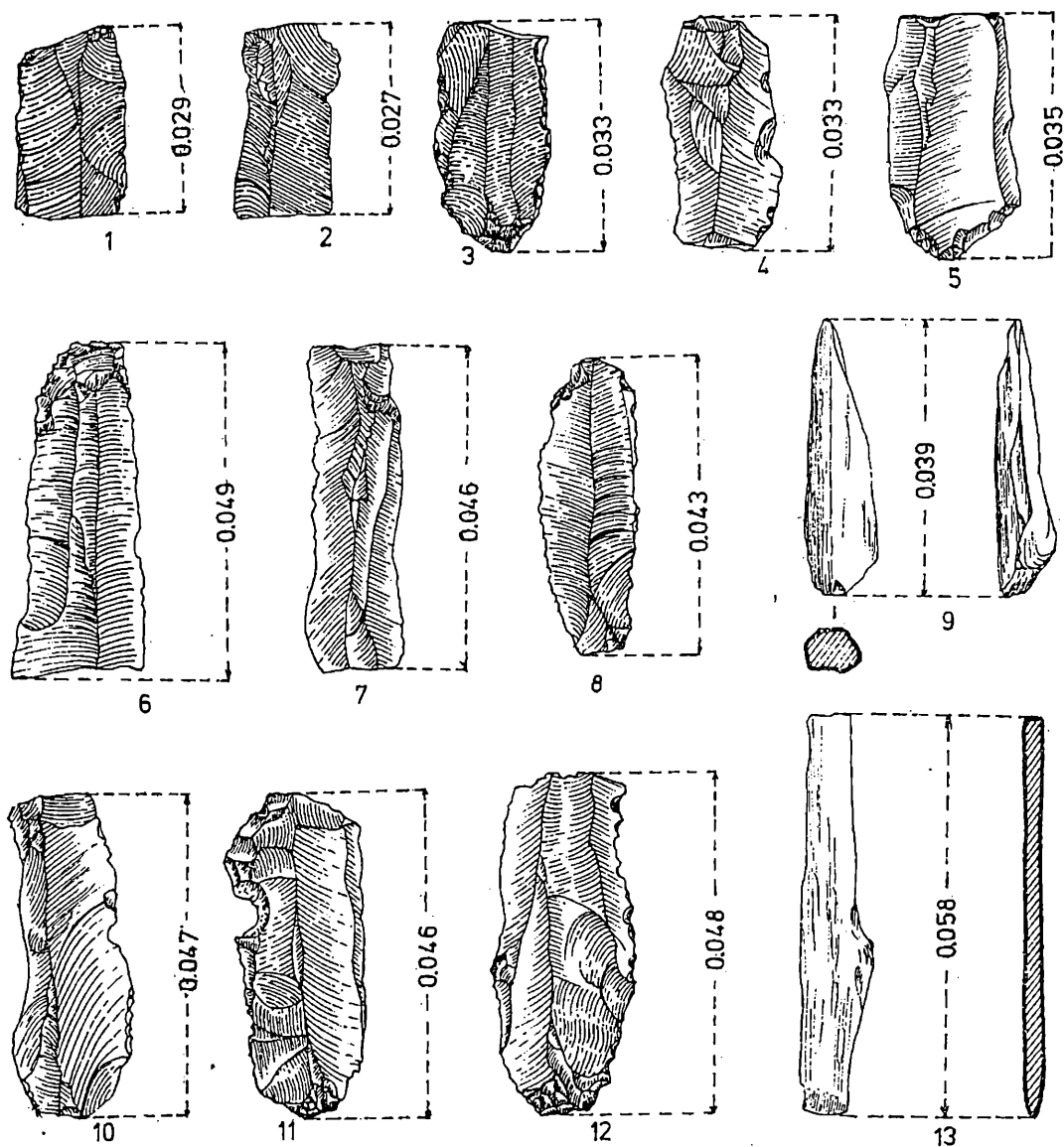


Fig. 5. — Cultura Criș : 1 — 8, 10 — 12, lame de silex ; 9, 13, obiecte de os.

Alături de uneltelile din os, amintim existența unui corn de cerb, lung de 23,5 cm, ușor curbat și cu virful rupt, care prezintă urme de cioplire la capătul mai gros (fig. 6/4). Aflîndu-se într-un stadiu incipient de prelucrare, nu putem preciza utilizarea acestei unelte.

Ceramica. Cele mai numeroase materiale descoperite la Balș — Valea Părului sint fragmentele ceramice. Din punct de vedere al tehnicii, ceramica descoperită în această așezare poate fi împărțită în două categorii : a) ceramică fină, din lut bine frămîntat, fără pleavă în compoziție, de culoare cenușie-gălbui, uneori cărămizie sau cenușie închisă cu angobă și lustru¹⁰ ; b) ceramică grosolană,

⁸ E. Popușoi, *op. cit.*, p. 36.

⁹ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 16.

¹⁰ *Ibidem*, p. 18 ; Gh. Petre-Govora, *op. cit.*, p. 154. Pentru

unele referiri la slipuirea pe ambele fețe, numai în interior sau numai în jurul gitului și al fundului, vezi E. Popușoi, *op. cit.*, p. 32.

avind ca degresant multă pleavă în compoziție, cu pereții vaselor acoperiți cu barbotină, în tehnica întâlnită obișnuit în aria culturii Criș¹¹.

În categoria ceramicii fine, formele de vase cele mai reprezentative sînt străchinile și cupele cu picior înalt, tronconice, bitronconice sau cu pereții drepecți în zona de deasupra umărului. Într-o proporție mult mai răspîndită se întîlnesc și vasele cu gîtul cilindric.

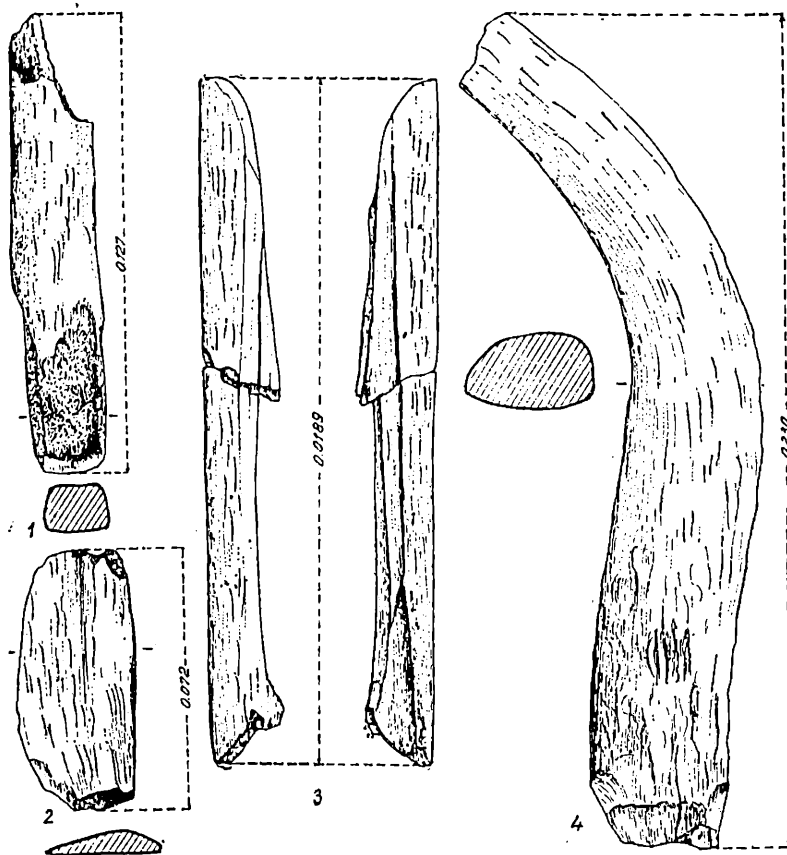


Fig. 6. — Obiecte de os.

Cupele de formă tronconică sînt prezente în număr destul de redus (fig. 7/1). Unele analogii sînt de semnalat la Valea Lupului, Trestiana, Perieni și Leț¹². Cupele și străchinile bitronconice sînt mult mai numeroase și au umărul arcuit sau carenat (fig. 7/2, 4, 5—7, 11—13, 15; 8/8). În cadrul grupei cu umărul arcuit, unele cupe și străchini au partea superioară mai înaltă, iar altele mai joasă. Aceste forme își găsesc analogii în așezările din Moldova¹³ și Transilvania¹⁴. Un fragment de cupă cu partea inferioară mai dezvoltată își găsește corespondențe în Transilvania, la Leț, în ultimul nivel de locuire¹⁵, și în Moldova, la Valea Lupului¹⁶ și Trestiana¹⁷. În categoria vaselor bitronconice cu umărul carenat, mai remarcăm cupele cu părțile superioară și inferioară proporțional dezvoltate (fig. 7/2, 4). Cupele și străchinile cu pereții drepecți deasupra umărului sînt de asemenea în număr redus (fig. 7/3, 8, 10).

Străchinile și cupele au fundul simplu (fig. 8/1), cu inel sau picior înalt (fig. 8/4, 5, 7). În ceea ce privește ultima variantă, se întîlnește piciorul înalt, tronconic (fig. 8/4) sau lobat, și piciorul scurt, de asemenea tronconic (fig. 8/4, 7) sau lobat (fig. 10/4).

¹¹ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 40; E. Popușoi, *op. cit.*, p. 34.

¹² Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 22; idem, *Cultura Criș pe baza sondajelor de la Leț*, în *SCIV*, XV, 1964, 1, p. 25; vezi și nota 2.

¹³ În Moldova, aceste forme se întîlnesc la Trestiana în cele două niveluri de locuire, precum și la Perieni și Valea Lupului;

vezi și E. Popușoi, *op. cit.*, p. 32 și fig. 3/1—5.

¹⁴ Exemple asemănătoare s-au întîlnit și în Transilvania, la Leț.

¹⁵ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, în *Dacia*, N. S., VI, 1962, p. 25 și urm.

¹⁶ M. Petrescu-Dîmbovița, *Contribuțiuni la problema de la cultura Criș în Moldavia*, în *Acta Arch.*, 9, 1958, fig. 4.

¹⁷ E. Popușoi, *op. cit.*, p. 32 și fig. 3/4.

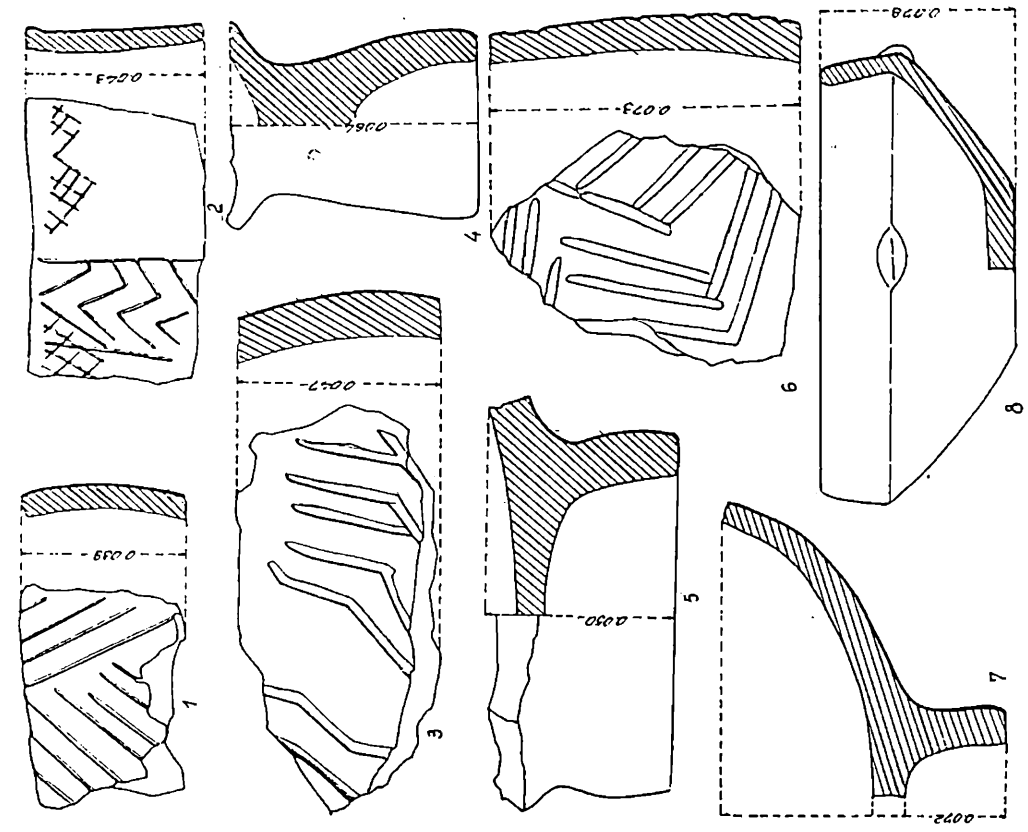


Fig. 8. — Ceramicii aparținând culturii Criș.

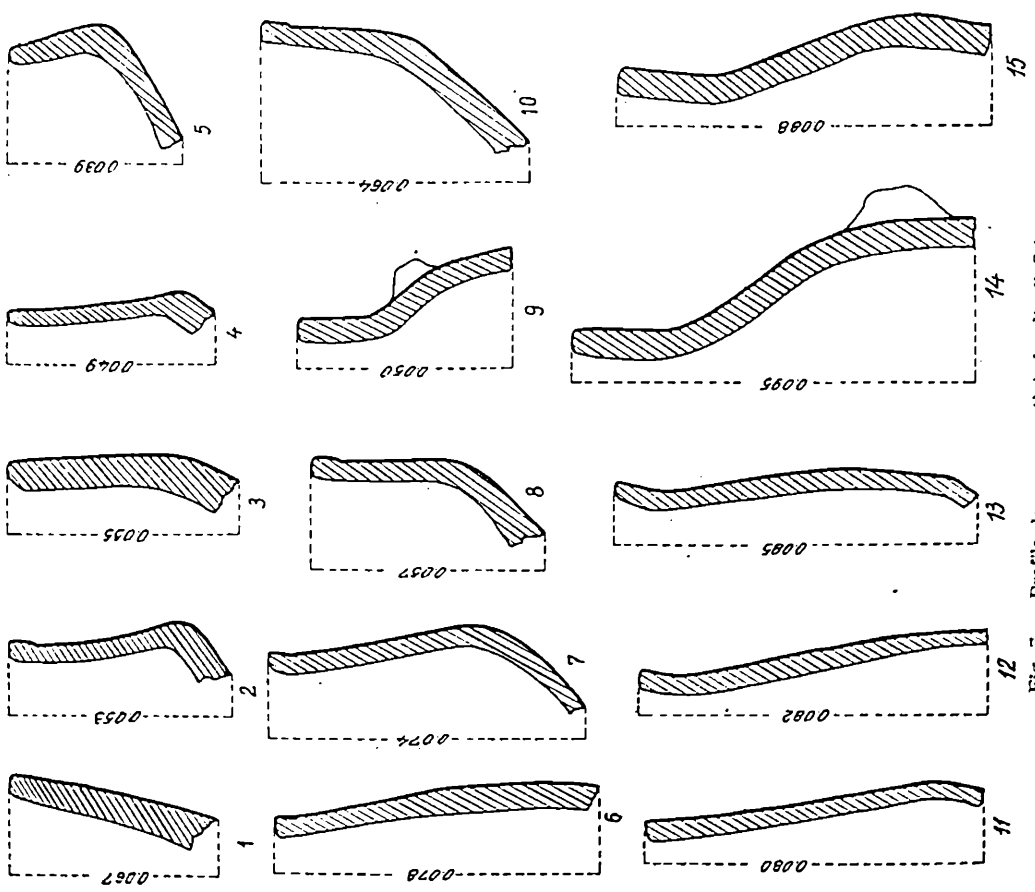


Fig. 7. — Profile de vase aparținând culturii Criș.

Cîteva fragmente ceramice indică prezența vaselor cu gîtul cilindric și corpul oval, cu umărul nedezvoltat (fig. 7/14 ; 10/2). Caracteristic acestei forme este gîtul înalt sau scund, cu buza de aceeași grosime sau ușor îngroșată la exterior¹⁸. Fundul acestor vase este simplu sau cu inel.

Decorul acestei categorii ceramice este format din incizii în zigzag sau oblice, care pornesc de sub buza vasului (fig. 8/1, 3, 6 ; 10/2, 7, 8) ; un fragment de cupă are un ornament incizat, dispus în registre, care pornește de sub buza vasului (fig. 8/2). Din aceeași categorie ceramică mai poate fi menționată o cupă bitronconică cu proeminențe (fig. 8/8).

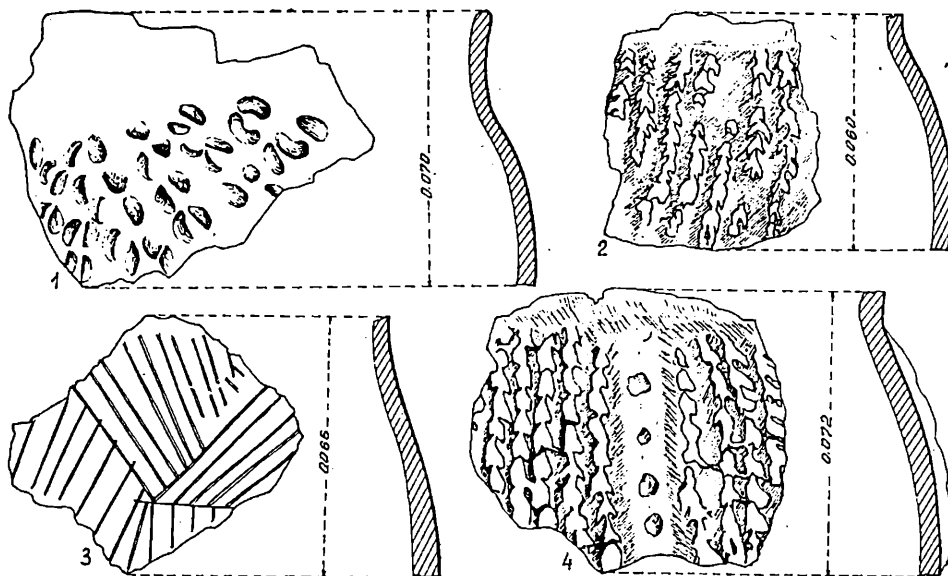


Fig. 9. — Fragmente de vase aparținînd culturii Criș.

Cearamica pictată, lucrată tot din pastă fină, este foarte redusă (patru fragmente ceramice). Din cauza fragmentelor mici, nu putem face observații în legătură cu forma vaselor din această categorie. Excepție face un fragment de la o cupă de formă bitronconică, avînd umărul rotunjit și piciorul înalt. Partea inferioară a cupei, pe care se află și decorul (fig. 11/2), este mai dezvoltată decît partea superioară. În general, se pictează cu negru pe fond roșu, motivele decorative fiind formate din linii întretăiate în rețea și benzi orizontale sau oblice.

Ca și în alte așezări din Moldova, Transilvania și Oltenia, categoria cea mai numeroasă o constituie ceramica grosolană. Fragmente din vase mari de provizii, cu corpul bombat și fundul simplu profilat, cu pereții groși acoperiți cu barbotină, sînt din pastă grosieră, cu multă pleavă în compoziție. Din aceeași pastă mai sînt lucrate vasele de tip borcan cu gîtul înalt și buza ușor evazată, corpul oval și gîtul cilindric, înalt sau scund, lustruit și cu buza dreaptă și uneori alveolată. La aceste vase fundul este simplu sau profilat (fig. 10/1).

Decorul întilnit pe vasele acestei categorii ceramice este format din dungi neregulate de barbotină, asociată uneori cu butoni, cîte unul sau grupați cîte doi (fig. 11/5). Alteori se întilnesc briie alveolare dispuse pe umărul vaselor, singure sau asociate cu impresiuni de unghie. De asemenea, mai apare decorul „în spic” (fig. 9/2, 4), impresiuni simple (fig. 9/1 ; 10/5 ; 11/3) sau în formă de „coadă de rîndunică” (fig. 11/1, 4, 6, 7), dispuse vertical și asociate cu proeminențe realizate din peretele vasului (fig. 10/6), inciziile fine executate, cu un obiect ascuțit, oblice sau în zigzag, asociate cu fragmente de briie alveolare dispuse în forma literei „V”, precum și liniile incizate mai adînc (fig. 9/3), asociate cîteodată cu proeminențe (fig. 10/3). Ornamentația relativ variată întilnită pe ceramica de la Balș este cunoscută în întreaga arie de răspîndire a culturii Criș.

Plastica din această așezare este reprezentată printr-un idol antropomorf, modelat dintr-o pastă amestecată cu pleavă, de culoare cenușie-gălbuie, în formă de coloană (fig. 12), des întilnit în aria culturii Criș¹⁹. Fața este executată transversal, pe capul coloanei observîndu-se găurile ochilor,

¹⁸ Vase cu gîtul cilindric se cunosc în toate așezările culturii Criș din Moldova, Transilvania și Oltenia.

¹⁹ Ida Kutzián, *A Kőros-Kultúra*, în *DissPann*, sr. II, 23, 1944, pl. LXX.

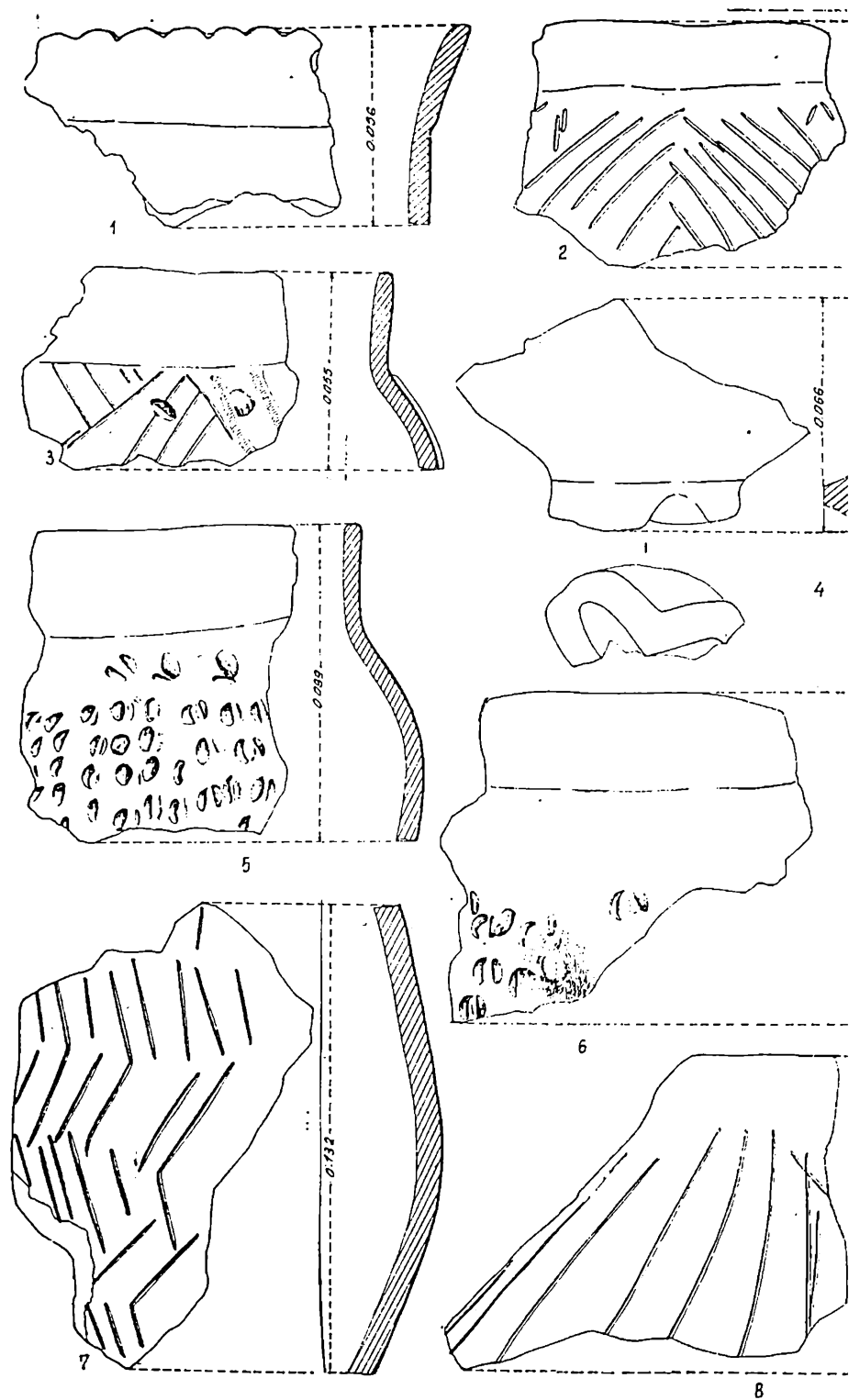


Fig. 10. — Fragmente de vase aparținând culturii Criș.

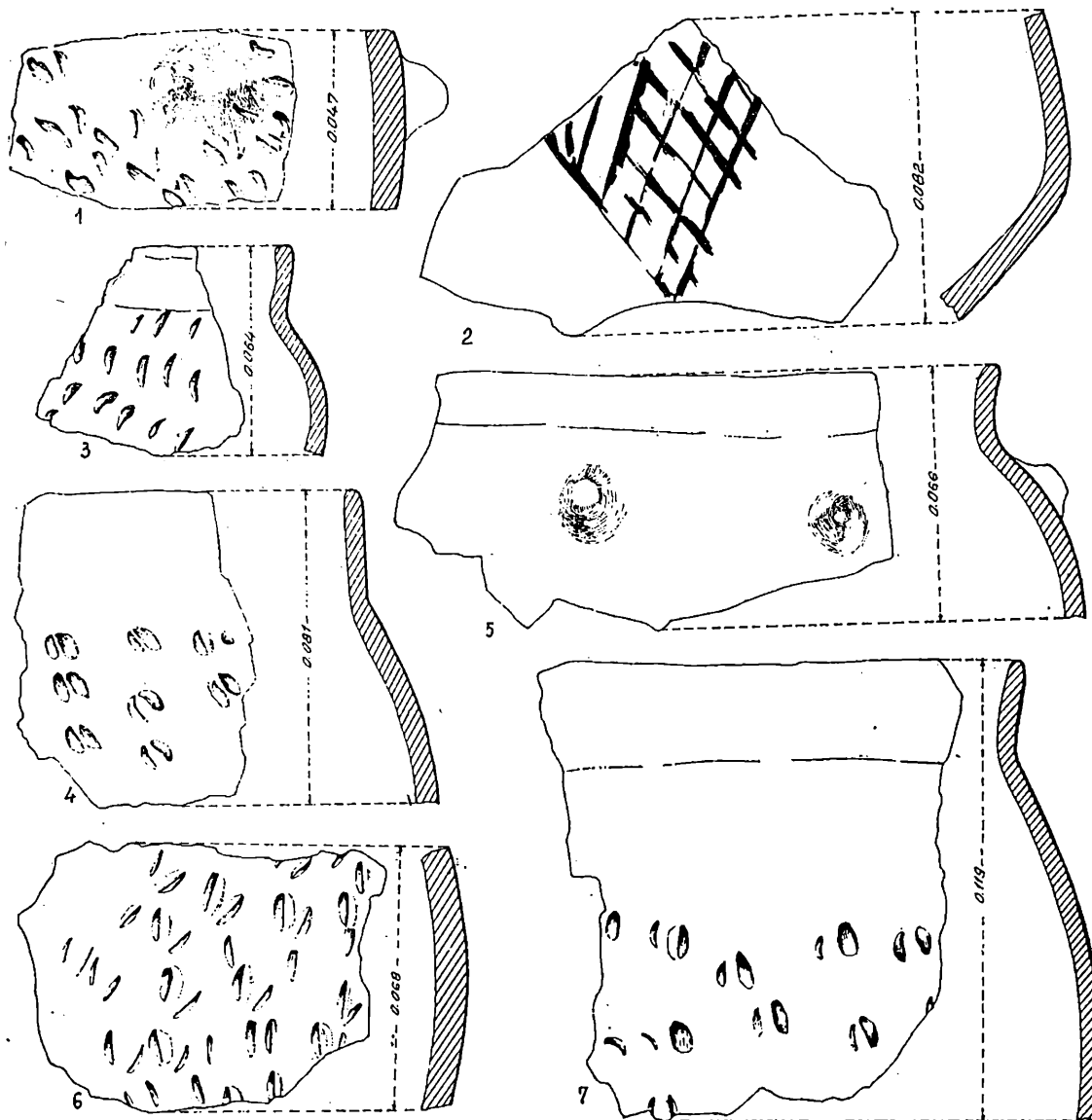


Fig. 11. — Fragmente de vase aparținând culturii Criș.

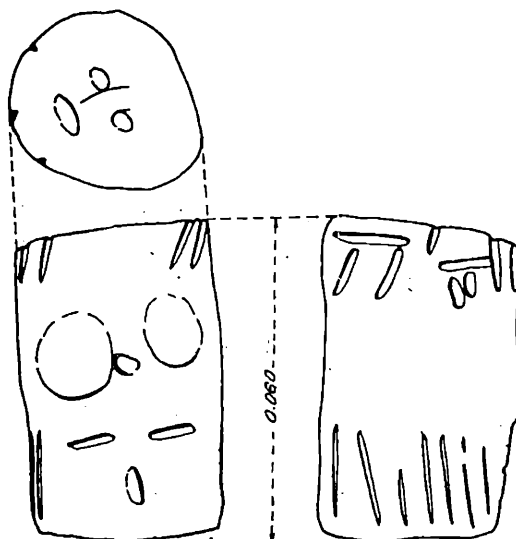


Fig. 12. — Figurină antropomorfă.

o mică protuberanță indicînd nasul, iar un oval incizat marcînd gura. Cîteva incizii liniare în partea superioară a coloanei indică părul. Sinii, marcați prin două proeminențe, sînt dispuși pe coloană simetric în raport cu fața. Două linii incizate orizontal delimitează partea inferioară a corpului, decorată cu linii verticale.

Un alt fragment de idol antropomorf indică aceeași formă ca și exemplarul menționat mai sus, fără a avea vreun decor.

★

Sondajul arheologic efectuat la Balș aduce noi contribuții la cunoașterea culturii Criș în nordul Moldovei. Concluziile care se desprind din materialele prezentate mai sus au desigur un caracter preliminar, deoarece pînă la această dată s-a cercetat o suprafață de teren destul de mică. Din studiul materialului arheologic pot fi desprinse totuși unele observații importante.

Așezarea neolitică de la Balș se încadrează evident în aspectul culturii Criș, foarte răspîndită în Moldova. Prin caracteristicile lor generale, referitoare la tipul de locuință, unelte, obiecte de lut și ceramică, descoperirile de la Balș sînt strîns legate de așezările cunoscute în întreaga arie de răspîndire a acestei culturi pe teritoriul țării noastre.

Una din caracteristicile așezării de la Balș este aceea că ea se află situată pe o terasă inferioară, în apropierea unui curs de apă, alăturîndu-se prin aceasta descoperirilor anterioare de la Cercu (com. Bîrnova)²⁰, Iacobeni (com. Vlădeni)²¹, Lețcani (jud. Iași)²², Pogorăști (com. Răuseni)²³, Valea Lupului (jud. Iași)²⁴ etc. Situarea acestei așezări în apropierea apei, fenomen general în arealul culturii Criș, este legată de activitatea economică dominantă a membrilor societății respective și anume cultivarea primitivă a cerealelor, documentată prin marea cantitate de pleavă din compoziția ceramicii.

În ceea ce privește tipul de locuință, întîlnim aici, ca în toată aria de răspîndire a culturii Criș, locuințele de suprafață de mari dimensiuni, fără o amenajare specială a podelei.

Ceramica prezintă strîns afinități, sub toate aspectele, cu aceea descoperită în Moldova prin săpăturile de la Perieni, Glăvănești, Valea Lupului și Trestiana sau în așezări identificate prin recunoașteri de suprafață. Prin caracteristicile sale generale, tehnice și tipologice, materialul ceramic de la Balș se aseamănă și cu descoperirile din Transilvania, Oltenia, Muntenia și Banat²⁵. Referîndu-ne la tehnica de preparare a pastei, întîlnim aici, ca în toată aria de răspîndire a culturii Criș, folosirea în compoziția sa a unei mari cantități de pleavă, în special la vasele din categoria grosieră.

Referitor la formele de vase, menționăm că străchinile și cupele cu picior înalt sau inelat de la Balș își găsesc analogii apropiate în Transilvania, la Leț, în cele trei niveluri de locuire²⁶ și în așezările din Moldova, ca cele de la Perieni²⁷, Trestiana²⁸ și Valea Lupului²⁹. Strachina cu marginea înaltă, ușor îngroșată și evazată spre exterior, care are corespondențe la Valea Lupului, reprezintă un tip mai evoluat în cultura Criș³⁰. Vasele cu gîtul cilindric și corpul oval sînt bine cunoscute în repertoriul ceramicii Criș din Moldova, Transilvania și Oltenia.

În ceea ce privește ceramica grosieră, ea este întrutotul identică, după tehnică și forme, cu cea descoperită în întreaga arie de răspîndire a culturii Criș.

Decorul extrem de variat de pe ceramica de la Balș prezintă analogii cu acela întîlnit în toate celelalte stațiuni aparținînd culturii Criș. Cît privește pictura, deși la Balș se întîlnește o cantitate apreciabilă de fragmente ceramice din pastă fină, specia pictată este totuși foarte redusă în raport cu descoperirile din Transilvania și sudul Moldovei. Prin această particularitate, așezarea de care ne ocupăm se apropie de descoperirile din nordul Moldovei, ca cele de la Suceava, Solca și Ipotești, unde cercetările de pînă acum n-au semnalat prezența speciei pictate³¹. O altă remarcă este și aceea că la Balș, spre deosebire de alte stațiuni din Moldova³², se întîlnește numai pictura cu negru pe fondul roșu al vaselor, alăturîndu-se prin această particularitate descoperirilor din Transilvania.

Procentajul redus al ceramicii pictate în așezarea de la Balș poate fi eventual explicat, fără a generaliza observația, deoarece sondajul este de mici proporții, prin poziția așezării în zona periferică nordică a culturii Criș. Astfel, preluarea tehnicii pictate la Balș este foarte redusă, în timp ce în extremitatea nordică a arealului culturii Criș n-o mai întîlnim în nici unul din cazuri.

²⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *ActaArch*, 9, 1958, p. 56.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ Ion Ioniță, *Recunoașteri arheologice în regiunea satelor Pogorăști și Răuseni (r. Botoșani, reg. Suceava)*, în *AM*, 1, 1961, p. 296.

²⁴ Dinu Marin, *Șantierul arheologic Valea Lupului*, în *SCIV*, VI, 1955, 3-4, p. 163.

²⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 53.

²⁶ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 22 și urm.

²⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, în *Materiale*, III, 1957, p. 69.

²⁸ E. Popușoi, *op. cit.*, p. 32 și urm., fig. 1-3.

²⁹ Dinu Marin, *op. cit.*, p. 163.

³⁰ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 43.

³¹ N. Ursulescu, *Neoliticul timpuriu pe teritoriul Sucevei, în Lucrări științifice ale cadrelor didactice*, I, Suceava, 1970, p. 259.

³² Eugen Comșa, *La civilisation Criș sur le territoire de la R. P. Roumanie*, în *Acta Archaeologica Carpathica*, 1, 2, 1959, p. 177.

Caracteristicile tehnice și tipologice generale ale resturilor de cultură materială descoperite la Balș arată că așezarea de aici se încadrează într-o etapă mai târzie a culturii Criș. Cele două piese de piatră perforate, toporul asemănător celui de la Valea Răii (Oltenia) și măciuca fără corespondent în aria culturii Criș, alături de elemente ceramice mai evoluate, pot sprijini ipoteza potrivit căreia așezarea neolitică de la Balș ar putea fi atribuită aspectului Criș descoperit la Valea Lupului, pe care Eugenia Zaharia îl consideră un stadiu mai evoluat al acestei culturi³³ și despre care noi am inclinat să credem că urmează celor două niveluri de la Trestiana³⁴.

EUGENIA POPUȘOI

SONDAGE ARCHÉOLOGIQUE À BALȘ (DÉP. DE JASSY)

RÉSUMÉ

Le sondage effectué en 1965 dans l'établissement néolithique de type Criș à Balș (fig. 1) a déterminé un seul niveau d'habitation (fig. 2), représenté par une habitation de surface (fig. 3).

Les restes de la culture matérielle comptent de nombreux fragments céramiques (fig. 7 — 11), des outils en pierre (fig. 4 ; 5/1 — 8, 10 — 12) et en os (fig. 5/9, 13 ; 6), des figurines anthropomorphes (fig. 12) et quelques os d'animaux.

La détermination chronologique de l'établissement de Balș est fondée sur les affinités de la céramique avec celle des établissements de la culture Criș de Perieni, Trestiana, Valea Lupului en Moldavie et de Leț en Transylvanie.

C'est ainsi que les écuelles et les coupes tronconiques et bitronconiques à haut pied ont de grandes analogies avec les II^e — III^e phases de Leț et avec les deux niveaux de Trestiana.

Des éléments céramiques plus évolués, comme les écuelles au rebord haut, grossi et évasé, ainsi que les deux outils en pierre perforés, peuvent être attribués, étant donné leur aspect, à la culture Criș de Valea Lupului.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — Balș. Plan des fouilles ; 1, habitation de surface.
 Fig. 2. — Profil de la paroi de nord de la section (secteur est) : 1, sol végétal ; 2, sol brun ; 3, sol brun rougeâtre ; 4, sol vierge ; 5, fragments céramiques.
 Fig. 3. — Habitation de surface : 1, fragments céramiques ; 2, fragments de plâș ; 3, pierres ; 4, restes du foyer ; 5, os ; 6, fosse.
 Fig. 4. — Les outils découverts dans l'habitation de surface : 1—2,4—6, haches ; 3, masse d'armes en pierre.
 Fig. 5. — La culture Criș : 1 — 8, 10 — 12, lames en silex ; 9, 13, objets en os.
 Fig. 6. — Objets en os.
 Fig. 7. — Profils de vases de la culture Criș.
 Fig. 8. — Céramique de la culture Criș.
 Fig. 9. — Fragments céramiques de la culture Criș.
 Fig. 10. — Fragments céramiques de la culture Criș.
 Fig. 11. — Fragments céramiques de la culture Criș.
 Fig. 12. — Figurine anthropomorphe.

³³ Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 43 și urm.

³⁴ E. Popușoi, *op. cit.*, p. 37.